

Серед заходів протидії дискримінації за ознакою статі у Збройних Силах України варто зазначити психологічний супровід військовослужбовців протягом військової служби, консультативно-інформативну роботу, яку проводять радники з гендерних питань у військових частинах, соціальний захист та матеріальну підтримку військовослужбовців з урахуванням особливих потреб військовослужбовців-жінок та освітні заходи, спрямовані на підвищення рівня загальної культури військовослужбовців.

1. Концепція лідерства за стандартами армій країн НАТО (Conception of leadership in accordance with the armies standards of NATO countries) : навчальний посібник . А. Вітченко, Л. Кринець, О. Хміляр та ін. Київ : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2018. 252 с.

2. Методичні рекомендації з інтеграції гендерних підходів у систему підготовки фахівців для сектору безпеки і оборони України. Олена Волобуєва, Алла Вяткіна, Світлана Ганаба та ін. Київ : ФОП Клименко Ю. Я., 2021. 292 с.

3. Порадник з протидії гендерної дискримінації у ЗСУ. Людмила Кринець. Київ : НУОУ, 2022. 20 с.

4. Професійна та гендерна ментальність військовослужбовців Збройних Сил України: формування на засадах європейських цінностей : навчальний посібник. під заг. ред. Л. В. Кринець. Київ : НУОУ, 2018. 188 с.

5. NATO Code of Conduct . URL :<https://www.nato.int/structur/recruit/info-doc/code-of-conduct.pdf>.

6. Кринець Л. В., Саєнко О. Г. Телелим І. В. Соціально-психологічні аспекти протидії гендерної дискримінації у збройних силах України під час війни. Вісник Національного університету оборони України. 4(68). 2022. С.70-79.

КОСТЮК Тетяна Василівна

кандидат юридичних наук, адвокат,
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету
внутрішніх справ

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ У СФЕРІ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Збройна агресія Російської Федерації нажалась торкнулась не тільки питань територіальної цілісності та незалежності нашої країни, але й вплинула на питання реалізації та забезпечення прав українських громадян на соціальний захист, зокрема отримання пенсій.

Зокрема, унаслідок тимчасової окупації частини територій було втрачено доступ і до підприємств, установ, організацій та, відповідно, до їх архівів документації. Це створює суттєві перешкоди особам пенсійного віку в отриманні документів, необхідних для призначення пенсійних виплат. Таким

чином, будь-які документи, що видаються органами окупаційної влади тимчасово окупованих територій, не визнаються на території України.

Окрім того, наприкінці 2022 року Україна вийшла з Угоди про гарантії прав громадян держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі пенсійного забезпечення, за якою здійснювалось зарахування будь-яких періодів роботи громадян на території Російської Федерації до страхового стажу при призначенні та обчисленні пенсії на території України. Органи пенсійного фонду України почали масово відмовляти особам пенсійного віку у зарахуванні вказаного стажу до страхового, навіть, якщо станом на дату прийняття цієї постанови ними вже були подані заяви про призначення пенсійних виплат чи навіть отримані рішення суду про зобов'язання призначити виплати.

Як наслідок, такі особи вимушені звертатись за правничою допомогою до центрів надання правової безоплатної допомоги, юридичних клінік, адвокатів.

З огляду на неефективність досудового врегулювання спорів з органами пенсійного фонду, такі спори вирішуються в основному саме в судовому порядку.

З точки зору роботи юридичних клінік, цей напрямок роботи є пріоритетним та актуальним. Приблизно вісім із десяти судових справ стосується пенсійних спорів. Категорії цих спорів відносяться до справ незначної складності та розглядаються в письмовому провадженні без виклику сторін. Тому клініки є гідною альтернативою центрам надання безкоштовної допомоги, адже можуть надавати якісну та комплексну безкоштовну правничу допомогу клієнтам без залучення адвокатів: від консультації до виконання судового рішення.

Водночас, є низка практичних проблем і складностей, що мають бути враховані під час надання правничої допомоги у цій категорії справ. Керівники клінік мають готувати слухачів до серйозних викликів практичної площини вирішення таких спорів.

Переважно судові пенсійні справи є одноманітними, що сприяє достатньо швидкому формуванню усталеної судової практики, яка є захистом прав осіб пенсійного віку.

Зазначимо, що висновки стосовно застосування норм права, викладені у постановях Верховного Суду, є обов'язковими не лише в судових процесах, але й для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить відповідну норму права.

Однак, унаслідок відсутності механізму впровадження обов'язкового застосування висновків Верховного суду в діяльності органів пенсійного фонду, суди перенавантажені однотипними пенсійними справами.

Наразі це впливає на строки розгляду адміністративних справ. Незважаючи на скорочені строки вирішення такої категорії справ - 30 днів, досить часто позивачам доводиться чекати рішення судів значно довший час.

Зокрема, незважаючи на досягнення певної юридичної визначеності судами у пенсійних спорах, органи пенсійного фонду, як правило, подають завідомо безперспективні апеляційні скарги.

Інша проблема пенсійних спорів стосується забезпечення реального виконання рішень, особливо тих, де суд зобов'язує пенсійний орган здійснити повторно дії направлені на поновлення прав громадянина з урахуванням правової оцінки, наданої судом у мотивувальній частині рішення.

Відтак, на етапі виконання таких рішень, органи пенсійного фонду часто неправильно трактують таку оцінку, ізастосовують її вибірково або взагалі ігнорують.

У такому випадку, позивачі вимушені звертатись до механізмів судового контролю чи визнання протиправними рішень, прийнятих на виконання рішення суду. Враховуючи недостатнє нормативне врегулювання порядку застосування вказаних механізмів, суди не завжди здійснюють однакове правозастосування таких норм.

Зокрема, це стосується і таких питань, як необхідність сплати судового збору за подання відповідних заяв, процесуальні строки та передумови подання таких заяв, взаємозв'язок виконавчого провадження з механізмами судового контролю та визнання протиправними рішень.

01 березня 2023 року Конституційний суд констатував, що приписи КАС України у частині, що унеможлиблює апеляційне оскарження ухвали суду про залишення без задоволення заяви, поданої порядком ст.383 КАС України не відповідають Конституції України, однак відповідних змін до КАС України внесено не було.

Окремою проблемою виконання судових рішень є неспроможність виконавчої служби забезпечити реальне виконання рішень суду. Ті інструменти, якими наділені виконавці не є ефективними. Наприклад штрафи за невиконання судових рішень немайнового характеру (наприклад зобов'язання призначити пенсійні виплати) накопичуються та не сплачуються через недостатність бюджетного фінансування. Кримінальні провадження щодо невиконання рішень суду, які порушуються за заявами виконавців закриваються через відсутність складу кримінального правопорушення, єдиний реєстр судових рішень не містить обвинувальних вироків, що стосувались би даних ситуацій. Виконавчі провадження про стягнення коштів залишаються невиконаними тривалий час через брак бюджетних коштів.

Без реального виконання рішення суду нівелюється все значення судового процесу, втрачається довіра до судової влади, ізростає соціальне напруження, невдоволення серед населення щодо діяльності не тільки судової гілки влади, а й всього державного механізму.

Саме тому, надання якісної безкоштовної правничої допомоги особливо соціально вразливим та незахищеним верствам населення України є

актуальним питанням сьогодення.

Враховуючи вищевказану проблематику та процесуальні особливості розгляду цієї категорії справ, саме юридична клініка може посісти особливе та надважливе місце в боротьбі за справедливість та поновлення соціальних прав громадян. Зокрема, такий напрямок діяльності клінік є перспективним і з точки зору досягнення мети їх діяльності, ізокрема, отримання слухачами не тільки теоретичних знань, а й реального та цікавого досвіду надання правничої допомоги громадянам.

КУЛІНІЧ Ольга Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри загальноправових дисциплін
Навчально-наукового інституту права
та інноваційної освіти
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ОСНОВОПОЛОЖНИЙ ІНСТИТУТ ЗАХИСТУ ПРАВ ГРОМАДЯН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після повномасштабного військового вторгнення Російської Федерації Україна офіційно повідомила міжнародні організації про відмову від своїх зобов'язань за Європейською конвенцією з прав людини та Міжнародним пактом про громадянські і політичні права. Це пов'язано з необхідністю накладити обмеження на додаткові обов'язки військової служби, право на недоторканність приватного життя, свободу віросповідання та вираження поглядів, право на мирні зібрання, право на ефективний засіб правового захисту, право власності, право на освіту та свободу пересування. Звісно, це тимчасово і не є порушенням міжнародних конвенцій [3].

У чинній редакції Конституції України наголошується, що людина, її права і свободи є найвищою цінністю та характеризуються як безпосередньо діючі. Ці права та свободи визначають сутність та застосування законів, впливають на діяльність органів влади та гарантуються правосуддям. Інакше кажучи, Основний Закон України для її громадян закріплює практично весь спектр прав і свобод людини, які визнані у Загальній декларації та Міжнародних пактах про права людини. Отже, ізгідно з Конституцією України кожному гарантується судовий захист його прав і свобод. Сьогодні суд в Україні має високий юридичний статус. На конституційному рівні судова влада представлена в якості самостійної гілки державної влади. Однак ефективність права на судовий захист багато в чому залежить від того, наскільки в реальній дійсності виявиться незалежною від адміністрації,